

„...Slibuji na svou čest a svědomí, že budu dbáti blaha republiky...“

Za celých 105 let historie Československa a později České republiky stálo v čele naší země 11 prezidentů, někteří opakovaně. Brzy očekáváme inauguraci 12. prezidenta v radě.

■ Lenka Kopčáková

Dnes přinášíme třetí pokračování seriálu, v němž naše prezidenty stručně představujeme. Čerpáme z Wikipedie, stránek Pražského hradu, webu zaměřených na totalitu nově i z knihy Vladimíra Lišky s názvem Prezidenti.

Na úvod si připomeňme, že prvorepublikové znění prezidentského slibu, „...Slibuji na svou čest a svědomí, že budu dbáti blaha republiky a lidu a šetřit zákonů...“, se změnilo v roce 1948. Již první komunistický prezident Klement Gottwald a po něm i Antonín Zápotocký vyslovili slib: „...Slibuji na svou čest a svědomí, že budu konat své povinnosti v duchu lidově demokratického zřízení...“

Seriál o našich prezidentech, III. díl

Po smrti Klementa Gottwalda byl pátelem československým a druhým dělnickým prezidentem 69letý **Antonín Zápotocký** (*19.12.1884 Zákolany, Kladensko). Dosavadního premiéra zvolilo dne 21. 3. 1953 Národní shromáždění. Hlavou státu byl čtyři roky a 237 dní, až do své smrti 13. 11. 1957. Tehdy bylo stále ještě naše státní zřízení lidovou demokracií.

Vratme se ale o pár let zpět, kdy byl Zápotocký ještě premiérem.

Byl to on, kdo se v onen osudný večer 23. 11. 1951 podílel po dohodě s prezidentem Gottwaldem na zatčení Rudolfa Slánského, bývalého ústředního tajemníka KSČ. Slánský se stal obětí Stalinovy čistky a byl jako Žid označen za vůdce sionistického spikleneckého centra. Českým předákům stačilo Stalinovo varování před následky, kdyby unikl a kamaráda obětovali.

Vše bylo naplánované. Premiér Zápotocký pozval manžele Slánské na slavnostní rozlučkovou večeři se skupinou sovětských poradců. Tehdy už si k páru nikdo nepřisednul. Když Slánský po půlnoci odcházeli, Zápotocký jen zvedl telefon... Doma na ně už čekalo komando.

Strach a intriky

Jak uvádí Vladimír Liška v knize Prezidenti, ve vězení se Slánský, zmučený estébáckými výslechy, pokusil dvakrát o sebevraždu. On jako další vysokí funkcionáři KSČ dostal oprátku.

Nahnáno však měl i Antonín Zápotocký. Stalin se již dříve pozastavil nad tím, že předseda vlády, namísto, aby se věnoval politické činnosti, raději píše romány.

Jak známo, v té době již Zápotockému vyšly romány z prostředí revo-

PREZIDENT Antonín Zápotocký si vysloužil přezdívku Tonda Práce. Na snímku s manželkou Marií v přírodě.

lučního dělnického hnutí Vstanou noví bojovníci a Rudá záře nad Kladnem. Generalissimova výtka jej citlivě zasáhla a napsal mu dopis, v němž se snažil obhájit, že píše knihy hlavně proto, aby mladé lidi vedl k ideálům komunismu a socialismu. Jako důkaz, že nejsou v rozporu s komunistickou ideologií, přibalil ony výtisky.

Intrikářského Stalina jistě potěšilo, jak Zápotockého vyděsil a jeho dopis vyhodnotil jako projev oddané loajality. Prozatím.

Mašinérie teroru, kterou na jeho příkaz uvnitř StB rozpoutali sovětsští bezpečnostní poradci, děsila.

Antonín Zápotocký se snažil Stalinovi zalíbit. A tak si vzal ve svém vánočním projevu na paškál i českého Ježíška, coby symbol buržoázních Vánoc. Prohlásil, že Ježíšek už dospěl a stal se z něho děda Mráz.

Zápotocký se opravdu bál, Stalinovi vadila i jeho sociálně demokratická minulost. Jaký osud by jej čekal, kdyby Stalin žil ještě o něco déle, nikdo neví.

Počátkem března 1953 ruský vůdce za nejasných okolností zemřel a vzápětí zesnul i prezident Gottwald. Pro Zápotockého se otočil vítr.

A tak byl vyučený kameník s odborářskou minulostí zvolen druhým komunistickým prezidentem Československa. Na rozdíl od Gottwalda však již Antonín Zápotocký nezastával funkci předsedy KSČ. Prvním tajemníkem ÚVKČ se stal Antonín Novotný, který od roku 1951 zasedal v komisi na politické procesy. Novým předsedou vlády byl Slovák Viliam Široký.

Jak lid „zvítězil“ nad keťasy

Antonín Zápotocký chtěl být dělnickým „tribunem lidu“, ale hned na začátku svého prezidentování to pokazil.

Podle autora Prezidentů Vladimíra Lišky za to mohla jedna velká lež. Jak v knize vysvětluje, československá vláda již nějakou dobu připravovala velkou měnovou reformu, která měla na úkor lidu zajistit státu obrovský zisk. Hodlal jím umožnit své značné zahraniční zadlužení.

Měnová reforma se chystala na čer-

ven 1953. Mezi občany se leccos suškalo, ale jistotu nikdo neměl. A prezident? Ten lidem do poslední chvíle lhal. Do historie tak vzešla jeho slova z 29. 5. 1953: „Naše měna je pevná, a měnová reforma nebude, všechno jsou to fámy, které šíří třídní nepřítel...“ Přitom se již kvůli utajení nové peníze vyráběly v Sovětském svazu.

Je pravda, že krátce před jeho projevem již začala propuknout panika a lidé vybírali vklady. Náhlá nákupní horečka mohla být podle Lišky pro tehdejší nestabilní čs. ekonomiku nebezpečná. Proto nejspíš došlo k urychlení.

Již 30. 5. večer předseda vlády Viliam Široký oznámil, že stávající bankovky budou platit jen do konce měsíce. To již lidé nemohli nic dělat. Vyhlášení reformy přišlo v sobotu odpoledne, kdy už měly banky i obchody zavřeno.

Měnová reforma dne 1. 6. 1953 připravila mnoho Čechoslováků o životní úspory. Poměry převodu byly složitější, ale např. u vkladů v NB byla výměna v poměru 5 Kčs starých peněz za 1 Kčs nových peněz. Kdo šetřil doma, byl poměr 50:1.

ČSR také provedla reformu bez souhlasu Mezinárodního měnového fondu. Vláda pak hrdě oznámila, že pracující lid tímto způsobem zvítězil nad boháči a keťasy. Lid zůstal ožebračený.

V Plzni odpor proti reformě přešel v povstání, které však rozprášila Čs. armáda spolu s Lidovými milicemi a Pohraniční stráží.

„Tonda Práce“ unikl ochrance

Prezident Antonín Zápotocký byl komunistickou propagandou označován za tátu dělníků, za člověka z lidu. Pracující mu dali přezdívku „Tonda Zápotonda“ nebo „Tonda Práce“.

Byť zkušený ve stranických intrikách, nejlépe se cítil mezi prostým lidem. Občas si inkognito vyrazil do pražských ulic, aby viděl, jak lidé žijí. Prezidentská ochranka byla z jeho „výletů“ zoufalá.

I během jeho úřadu se dál odehrávaly vykonstruované politické procesy a v chapadlech StB při monstrprocesu se slovenskými buržoázními nacionalisty

PREZIDENT Antonín Zápotocký na poštovní známce.

Foto: komunismus.eu a totalita.cz

uvízl i někdejší prominentní komunist Gustav Husák, kterému coby nepřátelskému živlu hrozila oprátka.

Šokem pro naše komunistické špičky byl XX. sjezd KSSS, kdy nový sovětský vůdce Nikita Sergejevič Chruščov promluvil o zločinných praktikách stalinismu i samotného Stalina. Sovětské gulagy začaly propouštět tisíce politických vězňů.

Jak se ale k situaci postavit v ČSR? Přiznat blamáž nebylo možné - Strana se přece nemýlí. Šokovaní předáci zamířili do Moskvy. Porady se sovětským vůdcem se zúčastnili Antonín Novotný a ministr vnitra Rudolf Barák. Prezident Zápotocký, který též přijel do Moskvy, však na schůzku nebyl přizván. Chruščov mu tak dal najevo, že pro něho ve funkci „pouhého“ prezidenta není partnerem. Zato s tajemníkem ÚV Novotným si velmi rozuměl.

Chruščov doporučil stalinismus kritizovat jen po vnitrostranické linii. Na veřejnost se dostala opatrná kritika o „přehmatech“ stalinistického režimu. Ale přesto pozvolna politické rehabilitace začaly.

Prezident dbal o udržování dobrých vztahů se Sovětským svazem v poslušné podřízenosti, jak to Chruščovovo vedení KSSS od svých komunistických satelitů požadovalo. V zahraniční politice prezident ustoupil ambicióznímu Novotnému.

Antonín Zápotocký se vyhýbal formálním oficialitám a ceremoniím. Nejraději měl lidové veselice, kde cítil, že je „mezi svými“.

Na Hradě napsal román Rozbřesk a dětskou knihu s názvem Barunka - příběh děvčátka podle vyprávění své matky.

Na zdraví se mu začalo projevovat válečné strádání v koncentračním táboře Sachsenhausen a předčasná smrt jediné dcery. Prodělal tři infarkty, ten poslední mu byl osudný.

Antonín Zápotocký zemřel 13. 11. 1957 ve věku 73 let. I jeho urnu s počtami uložili v Národním památníku na Vítkově. Manželka Marie jej přežila o 30 let a v roce 1981 skonala v zapomnění. Oba leží na Strašnickém hřbitově.

Dalším čs. prezidentem byl **Antonín Novotný** a republika byla od roku 1960 socialistická. Ale o tom příště.